

ОПСЦЕНА И ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКСИКА
У СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ /
ОПСЦЕНА И ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКСИКА ВО
СРПСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Зборник радова са истоименог научног скупа

Библиотека
НАУЧНИ СКУПОВИ

Уређивачки одбор

Јордана Марковић
Филозофски факултет у Нишу

Елена Јованова-Грујовска
Институт за македонски језик „Крсте Мисирков” у
Скопљу

Надежда Јовић
Филозофски факултет у Нишу

Катица Трајкова
Институт за македонски језик „Крсте Мисирков” у
Скопљу

Рецензенти

Недељко Богдановић
Филозофски факултет у Нишу

Васил Дрвошанов
Институт за македонски језик „Крсте Мисирков” у
Скопљу

Биљана Сикимић
Балканолошки институт САНУ у Београду

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ОПСЦЕНА И ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКСИКА
У СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ /
ОПСЦЕНА И ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКСИКА ВО
СРПСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Зборник радова са истоименог научног скупа

Приредиле
Јордана Марковић
Надежда Јовић

Ниш
2019.

Зборник радова са научног скупа
*Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и
македонском језику / Опсцена и друга колоквијална
лексика во српскиот и македонскиот јазик,*
одржаног 19. априла 2019. године у Нишу.

Ова књига рађена је у оквиру пројекта *Дијалектолошка
истраживања српског језичког простора* бр. 178020, који
финансира Министарство просвете, науке и технолошког
развоја Републике Србије.

Радови који се налазе у овој књизи представљају реферате са научног скупа *Опцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику / Опцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик*, одржаног 19. априла 2019. године на Филозофском факултету у Нишу.

У организацији скупа, као и у припреми овога зборника за штампу, учествовале су две институције: Филозофски факултет Универзитета у Нишу и Институт за македонски језик „Крсте Мисирков” из Скопља, Република Северна Македонија.

Овај зборник је трећи у низу. Први зборник са таквом тематиком, као резултат рада првог научног скупа о опсеној лексици, штампан је 1998. године, под називом *Опцена лексика*. Други, под називом *Опцена лексика у српском језику*, штампан је 2017. године и резултат је рада другог научног скупа под истоветним називом, одржаног јуна 2015. године на Филозофском факултету у Нишу.

САДРЖАЈ

НЕДЕЉКО БОГДАНОВИЋ: Опсцена лексика и вулгаризми у дијалекатским речницима	11
МИРЈАНА БОЈАНИЋ ЋИРКОВИЋ: Мала <i>спика</i> – змај <i>жвака</i> : шатровачки језик као поетички сигнал романа <i>Боли ме блајбингер</i> Мирољуба Тодоровића	23
АНА ВИТАНОВА РИНГАЧЕВА: Опсцената лексика во функција на создавање универзални пораки во трилогијата „Вечна игра” на Митко Маџунков	41
МАЈА ВУКИЋ : Ко шта коме или о синтакси псовке	55
ОЛГИЦА ДОДЕВСКА-МИХАЈЛОВСКА, ГОЦЕ ЦВЕТАНОВСКИ: Опсцената лексика во македонската фразеологија	61
ВАСИЛ ДРВОШАНОВ: Изразувањето на семемата ‘ <i>testiculus</i> ’ во македонските говори	75
АЛЕКСАНДРА ЈАНИЋ: Синонимија и блискозначност именица у <i>Речнику жаргонизама јужне пруге</i>	87
МАРИНА ЈАЊИЋ: Колоквијална лексика у говору нишких средњошколаца	109
ГОЛУБ ЈАШОВИЋ: Опсцена лексика у ономастичкој грађи пописаној у Горњој Топлици и у јужном Стигу	131
ЕЛЕНА ЈОВАНОВА-ГРУЈОВСКА, ВЕСНА КОСТОВСКА: Меѓу колоквијалното и еротското во „Сок од простата” на Јован Павловски (осврт на лексиката)	145

ИВАН ЈОВАНОВИЋ: Употреба и значење опсцене лексике у српским новокомпонованим песмама	153
НАДЕЖДА ЈОВИЋ: Називи за жену и човека лаког морала у <i>Црнотравском речнику</i> Р. Стојановића	177
МЕРИ ЈОСИФОВСКА: Прекари со опсцена мотивација во македонскиот јазик	199
ДАНИЈЕЛА КОСТАДИНОВИЋ: Опсцене пословице и изреке из лесковачког краја	207
ВЕСЕЛИНКА ЛАБРОСКА, ЛИЛЈАНА ГУШЕВСКА: Избегнување или замена на опсцената лексика во секојдневната комуникација	217
ДРАГАН ЛИЛИЋ: Опсцена лексика у насловима таблоидне штампе	229
ЛИЛЈАНА МАКАРИЈОСКА, МЕРИ ЦУБАЛЕВСКА: Називите за ‘неморална жена’ во македонскиот и српскиот јазик	237
ЈОРДАНА МАРКОВИЋ: Опсцена лексика са кореном <i>гуз-</i> и <i>дуп-</i> у номинацији човека	253
ИВАНА МИТИЋ: Лингвостилистичка анализа лесковачких псовки без опсцених лексема	275
ДАНИЈЕЛА ПОПОВИЋ НИКОЛИЋ: Прилози Тихомира Р. Ђорђевића у часопису <i>Anthropophyteia</i> Фридриха С. Крауса	291

АНА САВИЋ-ГРУЛИЋ: Негативне метафоре у карактеризацији човека	313
БИЉАНА СИКИМИЋ: Фолклорна инвектива: интерактивне римоване ругалице	327
БРАНИМИР СТАНКОВИЋ: Слабата дефинитност и полидефинитност на објектот во македонските пцости – влијание од српскиот јазик ?	353
ЈЕЛЕНА СТОШИЋ: О опсценој лексици у <i>Рјечнику ЈАЗУ</i>	373
ЛИДИЈА ТАНТУРОВСКА: Три точки и биип	387
КАТИЦА ТРАЈКОВА: Еуфемизмите за опсценоста во романот „Фани Хил”	407
ТАТЈАНА ТРАЈКОВИЋ: Опсцено у српској антропониимији и топонимији	419
ГОЦЕ ЦВЕТАНОВСКИ, ОЛГИЦА ДОДЕВСКА-МИХАЈЛОВСКА, КАТИЦА ТОПЛИСКА ЕВРОСКА: За употребата на некои српски опсцени зборови и изрази во јазикот на македонските портали	433
ИРЕНА ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ: Српске „срамотне” пословице у XVIII и XIX веку	445

Ана Ж. Витанова Рингачева¹ УДК 821.163.3.08-2 Маџунков М.
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 811.163.3'276.2
Филолошки факултет

ОПСЦЕНАТА ЛЕКСИКА ВО ФУНКЦИЈА НА СОЗДАВАЊЕ УНИВЕРЗАЛНИ ПОРАКИ ВО ТРИЛОГИЈАТА „ВЕЧНА ИГРА“ НА МИТКО МАЏУНКОВ

Драмската трилогија „Вечна игра“ од академик Митко Маџунков претставува спој на три негови култни драми: „Големиот смок“, „Сенката“ и „Пуста земја“. Театарското претставување на трилогијата значи оживотворување на еден локален говор, кој, иако мал, има огромен капацитет за пренесување универзални пораки. Митската претстава за превласта на злото и за тажниот крај на човековата ништожност, се одигрува на сцената на која дефилираат ликови со референцијална вредност, но и ликови кои доаѓаат од сферата на имагинарното. Трагизмот на малиот човек фрлен во вителот на животниот хаос станува негова судбина, која освен пцовка, друго и не заслужува. Ликовите во трилогијата, пишувана на локалниот струмички говор, манифестираат драмски говор во кој се детектираат единици од опсцената лексика на македонскиот јазик. Машките ликови, особено стожерниот машки лик Иљо М., се носители на таа лексика, а таа е во функција на засилување на интензитетот на мислата и на емоцијата, кои треба да бидат пренесени до читателот/ гледачот. Ликовите од драмите добиваат свои контури на тетарската сцена. Тие стануваат подвижни говорители, кои живо го пренесуваат локалниот говор, кој пак до денес, преживеал суштински промени. Но, опсцената лексика во голема мера останала непроменета и константна. Едноставно, таа е вкоренета во јазичниот израз на луѓето од струмичкиот регион.

Клучни зборови: опсцена лексика, драмски дискурс, театар, струмички говор.

---

¹ ana.ringaceva@ugd.edu.mk

Драмска трилогија *Вечна игра* академика Митка Маџункова представља спој трију негових културних драма: *Велики смук*, *Сенка* и *Пуста земља*. Позоришно представљање трилогије подразмува оживотворење једног локалног говора који, премда мали, поседује огроман капацитет преношења универзалних порука. Митска представа о превласти зла, те о тужном крају људске ништавости, одиграва се на сцени на којој дефилирају ликови са референцијалном вредношћу, али и ликови који долазе из сфере имагинарног. Трагизам малог човека баченог у вртлог животног хаоса постаје негова судбина, која пак сем псовке ништа друго и не заслужује. Ликови у трилогији писаној на локалном струмичком говору манифестују драмски говор у коме се могу детектовати јединице из опсцене лексике македонског језика. Мушки ликови, нарочито стожерни мушки лик Иљо М., представљају носиоце такве лексике, а иста је у функцији појачавања интензитета мисли и емоција, које треба да буду пренесене до читаоца/гледаоца. Ликови драма своје контуре добијају на позоришној сцени. Ту постају покретни говорници, који живо преносе локални говор, који је пак до данашњег дана претрпео суштинске промене. Међутим, опсцена је лексика у великој мери остала непромењена и константна. Она је укореењена у језичком изразу људи из струмичког региона.

Кључне речи: опсцена лексика, драмски дискурс, театар, струмички говор.

I

Академик Митко Маџунков е полиграф, поеднакво голем како раскажувач, романиер, драмски автор и есеист.²

---

²Првите негови дела, збирките раскази „Чудна средба”(1970) и „Убиј го зборливото куче” (за втората ја добива наградата „Исидора Секулик”) се објавени на српски јазик и се дел од објавената актива на српски јазик (Маџунков има објавено 7 книги на српски јазик). Маџунков во книжевноста се третира како билингвален автор. По објавувањето на неговиот прв роман „Кула на ридот” (1980), почнува да се приклучува кон создавањето дела на својот мајчин јазик. Како драмски автор се

Во 2014 година по повод 65 години од формирањето на Народниот театар во Струмица, родниот град на Маџунков, на сцената беше поставена трилогијата „Вечна игра“ (ја сочинуваат драмите „Големиот смок“, „Сенката“, и „Пуста земја“). Повеќе од триесет години по премиерата на драмата „Големиот смок“³ Маџунков направи своедвидно враќање на сцената на која неговиот прв обид како драмски автор стана синоним за тоа, што навистина значи театарската игра. „Првобитната сцена е нешто предодредено со раѓањето, како и мајчиниот јазик. Во истата онаа мера во која делото им припаѓа на сите сцени, на авторот му припаѓа пред сè една – онаа којашто е блиска до неговите детски игри, и која е за него матична во буквална смисла на зборот. За мене тоа е струмичкиот театар“ (Маџунков 2008: 217). Струмичкиот театар е папочникот со кој авторот е нераскинливо врзан за домот и јазикот. Кога велíme домот, мислиме не само на родното место, туку и на театарот како дом на првите негови драми вдомени во таа куќа, како театарски претстави кои и денес се раскажуваат и се дел од колективната меморија на малиот град. Неверојатно е како драмите пишувани на локалниот струмички говор прераснаа во книжевни дела со универзална вредност. „Никој сериозен нема да ми верува ако кажам дека – да сум можел да бирам – не би се определил за некоја голема светска сцена која бара надоврзување на општата традиција и чиј јазик е разбирлив за поголем број луѓе“ (Маџунков 2008: 216).

Во Посветата на трилогијата „Вечна игра“ Маџунков, пишувајќи за создавањето на трите драми и нивното устоличување на театарската сцена, зборува и за првобитното колебање меѓу книжевниот јазик и струмичкиот

профилира во осумдесеттите години на минатиот век со драмата „Големиот смок“, за по неа да ги напише: „Сенката“, „Пуста земја“, „Пат за Лихнидос“, „Мелница“, „Чудо големо“.

³ Претставата премиерно е изведена на 13 септември 1986 на сцената на струмичкиот театар *Антон Панов*.

говор. Она што на почетокот било само сомнеж дали еден мал локален дијалект има сила да прерасне во универзален говор на човекот, од денешна перспектива е најправилната одлука што можеле да ја донесат еден автор (Митко Маџунков) и еден режисер (Бранко Ставрев). Маџунков ќе каже: „И јас наидував на големи тешкотии во врска со употребата на струмичкиот говор кој се користи во моите драми”.⁴ Иако јазичната бариера беше најголемата причина претставите, освен на домашната театарска сцена, да не се најдат на сцените на другите театри, сепак тоа не ја намали нивната вредност. Напротив, струмички говор живо пулсираше и преку него со години дишат книгите на чии страници се запишани овие драми, а од зад кулисите во театарот како сè уште да одсвонуваат безвременските реплики на ликови одиграни од брилијантните струмички актери.

Тенденцијата на авторот при создавањето на трилогијата „да се отстрани фолклорната лушпа на струмичкиот говор и да се дојде до неговото јадро, за тој да стане достоинствен драмски говор на којшто луѓето се раѓаат, живеат и умираат, а не провинциски дијалект за терање шеги” (Маџунков 2008: 214), создаде оригинално драмско дело. Ликовите во трилогијата „Вечна игра” во текстот и на сцената го достигнаа она што во литературата е речиси невозможно, еден мал локален дијалект гласно да говори пораки со универзална димензија. Универзалните пораки кои преку својата совршена драмска игра ги пренесоа ликовите, одекнаа на јазик само навидум разбирлив за една мала локална средина. И не еднаш сме го цитирале Маџунков, „величината на јазикот не зависи од неговата распространетост, туку од она што е кадарен да искаже.” Очигледно, неговиот роден струмички дијалект е кадарен да каже многу, да му ги фрли на

---

⁴ Говор по повод доделувањето на Наградата за животно дело на фестивалот „Војдан Черндрински” – Прилеп, 2017 (Маџунков 2017: 8–10).

светот во лице големите вистини кои тој се обидува да ги премолчи, а се судбина на многу луѓе.

II

Трагизмот и величината на Иљо М. се токму во неговата слобода да каже сè што мисли, да ѝ плукне на судбината пред нозе, да запее и заплака на својот роден говор, да каже пцост за да му биде полесно. Таму му е дозволено сè, секоја негова пцовка е револт изроден од неправедниот суд на судбината. „Иљо М. осамена единка која живее од зборови, но стои цврсто врз почвата („Големиот смок”), преку страдалник кого гордоста (ирационалната суета) на зборот го оттргнува од сигурноста на тлото („Сенката”), до оној што во „Пуста земја” ќе мора, на метафизичко рамниште, да ја потврди својата вистинитост (автентичност, стварност) преку стварноста (вистинитоста) на зборовите, кадарни да ја променат дури и конечната судбина” (Маџунков 2008: 220). Токму тој Иљо М. на своето чело ги носи испишани универзалните пораки на човекот до човекот, на човекот до светот, на човекот до судбината и вечноста.

Стожерната универзална порака која извира од средиштето на трилогијата е дека малиот, скоро невидлив човек може да ја надживее својата трагична судбина само ако го има моќниот збор за свој сојузник. Ликот на Мумијата во драмата „Сенката” му се обраќа на Иљо М. со зборовите: *Несреќен клоуну што не ја знаеш смислата на зборовите со кои сакаш да се спасиш!* Целата вистина на еден човечки живот е собрана во зборовите на Иљо М. упатени кон судбината: *Ништо не се за тебе човечките маки. Човечкио збор, ус кој он расте ду небото, за тебе не постбо. Не моош да си замисл`ш оти некуј може да живее само-говорејќи. Ка ќе му зем`ш и здраве и младос и живот, сак`ш да му го зем`ш и пуследното – и зборо.* Зборот, олицетворен во уметноста (драмската и театарската) станува вонвременска категорија. Пишувајќи за

тоа, за што се врзува колективната и индивидуалната меморија на врвната литература, Маџунков (2008: 336) меѓу другото вели: прво, за приказната која е длабоко лична, а има општа важност, второ, за универзалните митови на човештвото и трето, за поетската преобразба на јазикот.

Фокусот во овој труд го насочуваме кон првите две, но призмата низ која сакаме да ги погледнеме е опсцената лексика во јазичниот израз на ликовите во „Вечна игра“. Можеби овој наш пристап се чини малку необичен и несекојдневен, но сметаме дека опсцените изрази кои авторот ги импутира во драмскиот говор на ликовите, се многу повеќе од вулгарност, примитивизам и некултура. Тие се издигнати на ниво на филозофија на постоењето на еден мал народ. Струмичкиот говор ја носи со себе опсценоста, таа е во симбиоза со јазикот и човекот и нејзината употреба се перципира како сосема нормална појава. Опсцената лексика како дел од нематеријалното културно наследство на еден народ, зборува многу повеќе за него отколку сите страници пишана историја. Ако се приведе под посерозен научен пристап, ќе се воочи дека опсценоста ги дава контурите на психолошкиот, социјалниот и културолошкиот профил на еден народ. Но кога опсцената лексика се опсервира низ призмата на книжевните текстови, тогаш станува јасно дека таа е многу повеќе од обична штовка или вулгарен израз. Првите драми на Митко Маџунков се најхрабриот чин кога зборуваме за опсцената лексика во книжевноста. Но од друга страна, тоа е и чекор со кој во богатата дијалектна ризница на македонскиот јазик се напластуваат богатства кои денес се чуваат во вредното ковчеже на фолклорот. Опсцената лексика вградена во јазичниот израз на говорителите во Струмица ја читаме во опсцените фразеолошки изрази кои се дел од фолклорот на овој крај. Маџунков покажува неверојатни познавања на својот роден дијалект, а некои изрази денес веќе се преминати во сферите на архаичната лексика. Овие

драмски текстови претставуваат своевиден книжевен артефакт бидејќи во нив остануваат да постојат одредени јазични изрази кои полека со текот на времето преминале во сферата на пасивната лексика. Помладите генерации не ги знаат пцовките кои нивните родители некогаш ги употребувале. *На Канало мајката си ебáло! А не да краде на ситно, со кантари да се расправа и да се ебава со стари цени! Ебáти аџи́бóзо!*

Опсцената лексика во трилогијата „Вечна игра“ станува *differentia specifica* на говорот на ликовите. Фимчето: *Додека сиромашката си ја врши работата, и ја ебават на состанокот – бутни ѝ се во визбата, измолзи ја убаво;* Даскалот: *Ќе си ја клецам! Еми как мислите виш, су сичко таишáк да си играате, и па ништо да не ви биде?;* Тушо: *Ебати скнсата! Ебати аџи́бóзо!;* Георгија: *Ебави еба апаишиштата!;* Дончо: *Ебáти арното, Ај да ти го фукн'м и у родáно!;* Иљо М. *Еба го еба и дрвата!*

Во ликот Иљо М. говорот оптоварен со опсценост е дел од неговата лична приказна која добива размери на општочовечка судбина. Неправдите, сиромаштијата, општествените испревртени вредности, алчноста, користољубието, можат да се читаат низ неговиот говор: *Ебáти скапаната држáва! На преседáтело стапо го боле за мене!*

Иљо М. е своевиден трагичен лик кого животот постојано го фрла во безилез, неговата секојдневна борба е борба за гола егзистенција. Неговото секојдневие е оптоварено со мислата како да се изгради сидот од куќата кој паднал, па снегот му влегува дома и го смрзнува, како да се дојде до огрев (не можејќи да дојде до огрев ќе каже: *Еба го еба и дрвата!*) за да се пречека синот студент. Растргнат меѓу суровата реалност и надежта дека враќањето на синовите е единствениот начин за излез од мракот, Иљо М. во исто време дрско ја предизвикува судбината (*к`смét*), но и со доза на гордост кажува дека конечно дошло и неговото време: *А да го р`гн'м на тај*

*стопánка к`смéт, сé прутиф мене работаше, ама саа и
наијо загáр фана зајак. Враќањто на синот Зоран, набргу
ќе го сруши светот на Иљо М., свет кој тукушто започна
да го гради, да го извишува со ред надежи, ред копнежи и
ред гордост. Јазикот на Иљо М. обоен со пејоративна
боја најмногу доаѓа до израз во разговорот со Петре кој
има намера да го купи местото на кое гордиот Иљо М.
посакува да им изгради куќа на своите два сина. Огорчен
од сознанието дека синовите заминуваат од дома, барајќи
егзистенција на друго место, Иљо М. разочаран и гневен
му се обраќа на Петре со зборовите: *Затни си муцката,
ѓубре дуљгéрско! Сикт`р копиле врашко! Вошкáр и на
вошкáро! Каквó купувáне, гнидо! Каквá рака, гаволе?!
Иљо М., скршениот и разочаран татко, длабоко во себе
свесен за сé, но неговата гордост не му дава да се откаже
од големиот сон:**

*Плацо не е за продавáне. Там на синовете ќе им праам
к`шта, палáта на три ката...Имам и ниви и добитук и
к`шта и плац. Имам и два сина. Ќе ги жен`м у новата
к`шта, на ќермијте бајрáк ќе тур`м: ИЉО М. и
СИНОВЕТО!*

Синовите, коишто се најголемата гордост на таткото
Иљо М., неговата искра надеж за продолжување на родот
и единствената причина за неговата борба, тргнуваат по
својот пат, спротивен од желбите на таткото. Домот и
потомството се средишните точки околу кои гравитираат
желбите и соништата на трагичниот лик на Иљо М. А
нели се тие и наши соништа, соништата на обичниот
човек кој не бара многу од животот?! Ликот на Иљо М.
можеме да го набљудуваме како своевиден наш трагичен
авторпортрет (Старделов 2008: 34) и огледувајќи се на
него, како читатели сраснуваме со него, неговото страда-
ње, ирационалноста и непромисленоста, стануваат и
наши. Од денешна перспектива, по повеќе од триесет
години од првата изведба на „Големиот смок“, можеме да
ја воочиме визионерската перспектива на авторот.

Времето покажа дека темите од претставите – не само од трилогијата – станаа секојдневна стварност, ќе заклучи Маџунков, но основното прашање е што и колку човекот успеа да промени во себе?! Дрско, гордо и одважно Иљо М. ѝ се обраќа на Мумијата: *Запомни ги добро мојте думи: сите нии, денеска – утре, ќе си ооме. Ут кал сме напраани, кал ќе станаме. Ама, ка ќе тргн`ме – мак`р преку матното море и црвсанте бари, сè до Пустта Земја и ут нее по́натам – еден ден па ќе стигн`ме у к`штата на наџио татко и при нашта мајка. И да ги нема – па они! Ида не се нигде – пак при них! Сите ојдэле и нии ќе си од`ме.* Чиниш целиот патос на малиот човек се собрал во овие зборови, кажани со грч на лицето и пркос во очите. Оној мал човек беспомошен и трошен на кого судбината ќе му одземе сè, па дури и најмилото (Гена, внуката на Иљо М. е ставена на жртвеникот) не му остапува ништо друго, освен гордоста за неговиот болен триумф над судбината, осудена на вечен немир и неспокој. *А ти, црна какарáско? Дек ти ќе од`и? Сите нии ќе се одмóр`ме, само за тебе починка ќе нема. Никојпат!* На крајот во кога ликовите се соочени со губењето на идентитетот, спомените, јазикот, до губењето на себството, не им преостанува ништо друго, освен помирливоста со судбината и со самите себе. Таму во „друга земја пушта“ соочени со пустошот во себе и надвор од себе, ликовите стануваат сенки на своите сенки. Во фонот на своето сопствено исчезнување блеснува ликот на Иљо М. навидум безумник, а гласноговорник на тажните вистини за животот и човекот. *Ако не направихме манастир, бар коибичка си имме!*

III

Опсцената лексика која му се става на „товар“ на ликот Иљо М. е во функција на потврдување на вистинитоста на тоа што го говори и во функција на оживотворување на тој лик. Опсцените изрази всушност

претсавуваат нераскинлив дел од дијалектната лексика на струмичани. Таа лексика толку сраснала со јазикот, што самите говорители не ја чувствуваат како нешто на што треба посебно да обрнат внимание или пак да внимаваат на нејзината употреба. Читателот/гледачот има потреба да се смее кога го слуша драмскиот говор на ликовите обоен со опсцена боја, а не да го прифати како чин на вулгаризација. Еуфемистичноста не е одлика на ликовите во овие драми, особено на носечкиот лик Иљо М. Неговиот отворен ум не ги препознава еуфемизмите, тој кажува сè отворено и директно, па макар и по цена да изговори пцовка. Алчноста, подмитливоста, користољу-бието, кои немилосрдно го разјадуваат човекот одвнатре, за да станат толку заразни, што ќе го заболат и целото општество, се препознаваат во зборовите на „улавиот безумник“ Иљо М.: *Ебати еба директуро! Еднóврѐме заедно смокове чувахте, а саа он магазинѐр, ти директур – арно сте а наредиле! Ламјата глоде, ти офк`ш, а Тушо само макне...*

Во драмата „Големиот смок“ кога се проширува веста за смокот кој влегол во магазинот „Македонија“, додека сите мудруваат како сето тоа се случило, Иљо М. спокојно ќе каже: *Еба го еба и Смоко, не с`м јас дуканџии па да му се боом, они нек мо-о водат сметката.* Читателот/публиката стекнува впечатокот на вистинитост, има чувство дека овој Иљо М. многу наликува на човек што од некаде го знае, соседот, пријателот, собеседникот. За на крајот да се испостави дека борбата, соништата, копнежите и трагизмот на Иљо М. се дел од сликата за самите нас. „Да направиш измислените ликови да живеат, претставува триумф и јуначки чин на театарот“ (Сурио 1982: 80). Иљо М. живее одново и одново, во секоја нова изведба тој како да ги проживува сите веќе еднаш одживеани стремежи, стравови, непознаници, а пцовката е единствениот начин да се канализира трагизмот, за да на крајот од драмата предизвика бура од емоции. Опсценоста во говорот не е одлика на примитив-

визам или неетичност, што како суд, однапред, неправедно се донесува. Пцовката како своевиден отпор или револт упатена кон замислениот лик на судбината, се засилува со клетвата која пак е „најмоќното вербално средство за заштита на единката” (Богдановиќ 2017: 9) Пцовката има апотропејска моќ, таа е заштитниот ѕид на кој наидува злото, кога тргнува да го уништува животот на малиот човек. Ликот на Иљо М. е олицетворение на колективната идеја за неунишливоста на човекот, но и за неговата кршливост, крвкост, за неговата трагична борба со ветерниците. Иљо М. е Дон Кихот насликан од раката на Митко Маџунков, тој е Дон Кихот на нашето современе, лик чија борба, иако изгледа бесмислена и се одвива на граничниот меѓу реалното и имагинарното, сепак има толку длабока смисла и силна порака.

Не можејќи да ја сфатат трагичната ситуација во која се наоѓаат, ликовите го користат хуморот, единствениот начин да ја преживеат голготата, но и да му погледнат в очи на стравот од непознатото. Во репликите кои авторот ги носи на полето на опсценоста, извира живиот хумор на народот од струмичкиот крај, хумор автентичен и оригинален. Во ликот на магазинерот Дончо, алчниот и користољубив чувар на магазинот „Македонија”, се среќаваат јазични изрази од сферата на опсцената лексика: *А не бес кур на свадба да ми од`ш; ...И балд`за ти вика, еба – а, она вика, јас вика, давам, вика, на тебе, ама на Алéкса не давам, дојдé при мене ама куро на доле му висе, нејке на горе; Некој го-о надрвил!; Еба̀ти арното; Ај да ти го фукн`м и у родáно!; Ебави еба апашиштата!*

IV

Говорот на ликовите во кој тие со голема леснотија употребуваат пцовки, ние како читатели или публика во театар, не го доживуваме како вулгарност, непристојност или неетичност. Опсценоста во говорот како репресија во донесувањето, повеќе не е атракција, егоизам, перифе-

рија, неважен чинител на културата, туку станува животен став, социјална опција или антрополошка димензија на современиот човек (Богдановиќ 2017: 14). За читателот на драмите на Маџунков, пцовката не е табу, таа е некако очекувана и претставува момент во кој се преплетуваат опсценоста и хуморот. Како последица на нејзината употреба се појавуваат хуморот и смеата. А смеата е нашиот вроден одбранбен механизам од налетите на злото, нашите предци знаеле дека преку неа ќе го истераат и ќе го уништат злото.

Сцената не е имагинација, таа е реалност и од тоа произлегува нејзината одговорност и нејзината потреба да го „ритмува животот“, заклучува Маџунков. И токму по тој ритам се врти тркалото на вечната игра на животот и смртта, антиципирани во ликот на малиот човек со големи соништа. Тој цикличен процес на вечната игра на човекот со животот и со судбината постојано го врти тркалото, а тој пак забрефтан да ги дофати посакуваните висини постојано паѓа под истото тоа тркало. Смачкан, згмечен и во претсмртна агонија наоѓа сила да се исправи и да продолжи во таа ирационална борба со вечните копнежи, стравови, но и гордост. Химнично одсонуваат зборовите на Маџунков: *Ако животот трае колку и играта, добро е што е таа вечна!*

ЛИТЕРАТУРА

- Богдановиќ 2017: Н. Богдановиќ, Опсцено и вулгарно као насушно у говору и језику, у: *Опсцена лексика у српском језику*, Зборник радова. Ниш: Филозофски факултет, 9–14.
- Марковиќ 2001: М. Марковиќ, *Дијалектологија на македонскиот јазик*. Скопје: Филолошки факултет Блаже Конески.
- Маџунков 2017: М. Маџунков, *Драми I*. Скопје: ТРИ.
- Маџунков 2008: М. Маџунков, *Родното место на литературата*. Скопје: МАНУ.
- Маџунков. 2017: М. Маџунков, *Театарот – битен во животот на секој народ*. Говор по повод добивањето на Наградата за животно дело на фестивалот „Војдан Чернодрински”

Опсцената лексика во функција на создавање...

- Прилеп, 2017, во: 52 Македонски театарски фестивал „Војдан Чернодрински” – Прилеп, Билтен бр.1, 9–16.
- Старделов 2008: Г. Старделов, Литературата како спас, во: *Херменевтика на новата македонска книжевност*. Битола: НИД Микена.
- Surio 1982: E. Surio, *Dvesta hiljada dramskih situacija*, Beograd: Nolit.

Ana Ž. Vitanova Ringacheva

OBSCENE LEXIS IN FUNCTION OF CREATING UNIVERSAL MESSAGES INTO THE TRILOGU „ETERNAL GAME” FROM MITKO MADZUNKOV

Summary

The collective spirit of a nation lives in his language, in the language he rejoices, grieves, swears. The psycho-sociological profile of the individual is drawn precisely through the language, and the deepest line is retreated through the language expressions belonging to the obscene vocabulary. The swear is one of the ways to release the negative energy collected in the spiritual body of the collective, but at the same time, the swear is an expression of rage, revolt, repressive aggression, not accepting the cruel play of the destiny. The characters in the “*Eternal Game*” trilogy of Mitko Madzhunkov are characters with individual attributes, but they share the dialect they speak with each other. They understand perfectly well, communicate so simply, that the said swear speaks much more about them than their personal biographies. The character of Iljo M. would not have had that strong expressive impression on the reader / viewer if his language expression was purified from obscenity. The local Strumica dialect painted with obscene forms, and transferred to the scene by actors to whom this speech is innate, has become a literary language that delivers the most powerful messages courageously and powerfully. It is not a fate that is so strong, as the word spoken from the mouth of the little unfortunate man is tough to resist. Even though this struggle was irrational, at times pointless, however, the size is in the thought that one has the courage to stand up in public with the only unchanging truth

Key words: obscene lexis, dramatic discourse, local Strumica dialect, theater.

ОПСЦЕНА И ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКSIKA У
СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ/ ОПСЦЕНА И
ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКSIKA ВО СРПСКИОТ И
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Зборник радова са истоименог научног скупа

Издавач

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

За издавача

Проф. др Наталија Јовановић, декан

Лектура

Департман за српски језик
Филозофског факултета у Нишу

Прелом

Надежда Јовић

Корице

Дарко Јовановић

Формат

14 x 20,5 цм

Тираж

100

Штампа

SCERO PRINT

Ниш, 2019.

ISBN 978-86-7379-510-2

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'276.2:811.163.3'276.6(082)

НАУЧНИ скуп Опсена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику (2019; Ниш)

Опсена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику : зборник радова са научног скупа Опсена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику одржаног 19. априла 2019. године у Нишу / приредиле Јордана Марковић, Надежда Јовић. - Ниш : Филозофски факултет, 2019 (Ниш : Scero Print). - 463 стр.; 21 cm. - (Библиотека Научни скупови / [Филозофски факултет, Ниш])

"Ова књига рађена је у оквиру пројекта Дијалектолошка истраживања српског језичког простора ... "--> прелим. стр. - Радови на срп. и мак. језику. - На спор. насл. стр. :Опсена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик. - Тираж 100. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резимеи на више језика.

ISBN 978-86-7379-510-2

1. Ств. насл. на според. насл. стр.

а) Српски језик -- Псовке -- Зборници

б) Македонски језик -- Псовке -- Зборници

в) Српски језик -- Македонски језик -- Компаративна анализа -- Зборници

COBISS.SR-ID 280406284